

Түбикләп
республика
библиотека
И. А. О. Пушкин

Бүгү чурттарның пролетарийлары, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 39 (12429)

1984 чылдың февраль 14, вторник

1925 чылда
үдэстелеттинген

Өртөө 3 төс.

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязының Төп Комитетиниң Пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

СЭКП Төп Комитетиниң ээлчег чок Пленуму 1984 чылдың февраль 13-те болуп эрткен.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары эш К. У. Черненко ТК-ның Политбюрозунун даасканын ёзуугар Пленуму ажиткан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Ю. В. Андроповтуң мөчээни-биле хол-баштыр Юрий Владимирович Андроповка тураскаал болдуруп, кажымдалдык минута сактышкын ёзуулаан ТК-ның Пленумунун киржикчилери кылган.

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязы, бүгү совет улус аар кажымдалдыг таварышканын ТК-ның Пленуму демдеглезин. Коммунисттик партиянын болгаш Совет күрүнениң шылгарангай ажал-дакчызы, чалбыштыг патриот, ленинчи, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг-шылаг чок демиселчи мөчээни.

Партияның даалгазы-биле партия болгаш күрүне ажылынын эн чугула албан-дужаалдарына турган үезинде, Юрий Владимирович Андропов партиянын политиказын боттандырынга, массалар-биле оон харылаазын быжыдарынга, Совет Эвилелиниң экономикаг болгаш камгаланыр күчү-шыдалын быжыгларынга бодунуң бүгү дүжүн, билин болгаш амыдыралчы улуг дүжүлүгүн берген.

СЭКП-нин XXVI съездинин болгаш СЭКП ТК-нын оон дараа-зындагы Пленумарынын ажалдап кылганы бүдүрүлгени бүгү тала-биле интенсификацияны, эртем-техниктиг депшилгени дүргөдиринче, улус ажал-агынын эргелеп башкарынын сайзырангай-жыдарынче, кадрларын харысалгазын, организациястыг чорукту болгаш сагыла-чурун күштелдиринче, чоңуң амыдыралынын материалдыг болгаш угаан-бодал денелени чайгылыш чок өстүр-ринче шугуну амыдыралга чорударынче улуг кичээнгейн Ю. В. Андропов угландырып келген.

Социалисттик дем каттыжыгазынын чурттарынын бүгү талаалыг кады ажалдажыгазын хөгжүдеринче, делегейин коммунисттик болгаш ажалын шимчээшкенин чангыс эвин болгаш сырый каттыжышкынын быжыгларынга, боттарынын хостагазы болгаш хамаарышпас чорун дээш улустарнын чөптүг демиселни деткинине улуг салышкынын Ю. В. Андропов кирген. Бистин партиястын болгаш күрүненин ленинчи даштыкы политиктиг угланышкынын—термоядролуг дайынның кыжанышкынын узут-

каарынче, империализмниң агрессии чимзенишкенин шийт-пирлиг ойгур шавышкынын бээринче, тайбынны болгаш улустар-нын аймыл чок чорун быжыгларынче угланышкынын оон удур-тулгазы-биле делегей ареназынга чайгылыш чок болгаш шийт-пир-ли-биле чорудуп келген.

Коммунистер, бүгү совет улус партиянын ленинчи Төп Комите-дин, СЭКП ТК-ның Политбюрозун долгандыр боттарынын хүрээ-ленин кажымдалды бо хүннеринде улам сырый каттыштырып, партиянын иштиги болгаш даштыкы ленинчи политиказын амыды-ралга боттандыра дээш могаг-шылаг чокка демисежиринге бүрүн шийтпирлиин илергейлеп турарын Пленум онзаалап демдеглезин.

Мөчээни кижиниң төрелдеринге болгаш чоок кижилеринге ханы кажымдалды ТК-ның Пленумунун киржикчилери илергейлээн.

СЭКП ТК-ның Чингине секретарын сонгуур дугайында айтырыг-ны ТК-ның Пленуму чугаалажып көргөн.

ТК-ның Политбюрозунун даасканын ёзуугар СЭКП ТК-ның По-литбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Тихонов бо айтырыг талазы-биле чүве чугаалаан. СЭКП ТК-ның Чингине секретарына эш К. У. Черненко сонгуурун ол саналаан.

СЭКП Төп Комитетиниң Чингине секретарына эш Константин Устинович Черненко Пленум бир үн-биле сонгаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко Пленумга чүве чугаалаан. Партия Төп Комитетиниң анаа көргүскен бедик идегели дээш чүректин ханызыдан өөрүп четтиргенин ол илергей-лээн.

Бистин чуртувуска коммунисттик тургузуушкунуң соруалгарын чедиишкенин күөсүдеринге, ССРЭ-ниң экономикаг болгаш кам-галаныр күчүзүн улам ынай быжыглар талазы-биле СЭКП-ниң XXVI съездинин салган соруалгарын шийтпирлээриниң үргүл-чүлөдирин хандырынга, совет улустун чаагай чорун бедидерин-ге, Коммунисттик партияның болгаш Совет күрүненин чорудуп ту-рар иштиги болгаш даштыкы ленинчи политиказын боттандыра-рынга бодунун бүгү күштерин, билгилерин болгаш амыдыралчы дүжүлүгүн бээрин СЭКП Төп Комитетинге, Коммунисттик пар-тияга эш К. У. Черненко бүзүрткен.

ТК-ның Пленуму бодунун ажалын оон-биле дооскан.

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязынын Төп Комитетиниң ээлчег чок Пленуму дүүн, февраль 13-те болуп эрткен.

СЭКП Төп Комитетиниң Чингине секретарына эш К. У. Черненко ТК-ның Пленуму бир үн-биле сонгаан.

Константин Устинович ЧЕРНЕНКО

Константин Устинович Черненко 1911 чылдың сентябрь 24-те Красноярск крайнын Новоселово району-нун Улуг Тесь суурунга төрүттүнгөн, националы — орус.

1931 чылдан бээр СЭКП кежигүнү, Эртеми дээди — башкы институтун болгаш ВКП (б) ТК-нын чаныгы парторганизакчыларының Дээди школанын дооскан.

К. У. Черненко кулактарга хөдөйлөтүп ажалдамы-шаан, куш-ажылы амыды-ралын бичээнден-бе эгелээн. Оон улам ыңайгы буту куш-ажылы ажал-чорудулганы комсомол, а оон соода пар-тия органына удурут ажал-биле хоббожы. 1929 — 1930 чылдарда К. У. Чер-ненко Красноярск крайнын ВЛКСМ Новоселово райко-мунун пропаганда болгаш агитация кылдынын эргелек-чилээн. 1930 чылда Кызыл Армияга эки тура-биле бар-ган. 1933 чылда чедир ны-зыгаар шериглеринге албан эрттирген, кызыгаар за-ставазын партия организа-циязынын секретары тур-ган.

Армияга албан эрттирин-шин доосканынын соода Красноярск крайга ажалдап турган партиянын Новосе-лово болгаш Улус райкома-рынның пропаганда болгаш агитация кылдынын эрге-лекчи, партия чырымышы-нынын Красноярск край башкынын директору, пар-тиянын Красноярск крайко-мунун пропаганда болгаш агитация кылдынын эрге-лекчи, крайкомунун секретары тур-ган.

К. У. Черненко 1943 чыл-дан эгелээш ВКП (б) ТК-нын чаныгы парторганизак-чыларының Дээди школанын-га өөртенген. Өөредилгенин

доосканынын соода 1945 чылдан эгелээш партиянын Пенза обкомунун секретарына ажалдаан. 1948 чыл-да Молдав ССР-же чорут-кан болгаш Молдавияның Компартиязынын ТК-зынын пропаганда болгаш агитация кылдынын эргелекчи-лине ажалдап турган. Ук албан-дужаалга ажалдамышаан, ол республикага экономикаг болгаш култур тургузууш-кунунга, ажылы чоңоан-нын коммунисттик кияна-дилгенине хой күжүп бол-гаш билин берген.

1956 чылда К. У. Черне-но СЭКП ТК-нын аппара-дында ажалы депширткан, Пропаганда кылдынын сек-ретары болгаш «Литератор» журналын редакция коллегиязын кежигүнүн-ге ажалдап турган. 1960 чыл-дан эгелээш ол ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президи-умунун Секретариатынын начальнигине ажалдаан. 1965 чылда К. У. Черненко-ну СЭКП ТК-нын Нийти кылдынын эргелекчи-лине ажалдаан. 1966—1971 чыл-дарда ол — СЭКП ТК-нын кежигүнүн-ге кандидат. Партиянын XXIV съездинин (1971 чылдың март) СЭКП Төп Комитетиниң кежигү-нүн, а 1976 чылдың март-та партиянын XXV съезди-нин соода болгаш СЭКП ТК-нын Пленумунга — СЭКП ТК-нын секретарына сой-гуткан.

1977 чылдан эгелээш ол — СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүнүн-ге кандидат, а 1978 чылдан эгелээш — По-литбюроунун кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң 7—10 чыгыштарын депу-таты. РСФСР-ни Дээди Советиниң 10-чу чыгышын депу-таты. К. У. Черненко Европада ажал чок чорук болгаш кады ажалдажыла

Төрөн чуртун мурунуга улуг ачы-хамыла дээш партиянын Устинович Чер-ненкога Социалисттик Куш-ажылдын Маадры атты ийи удаа тыыскаан болгаш ону Ленинниң үш орден-биле, Куш-ажылдын Кызыл Тук үш орден-биле, Совет Эвилелиниң хой-хай медаль-дары-биле шаңнаан. Ол Ле-нинчи шаңналдын дауреды болуп турар.

К. У. Черненко социалист-тик чурттарынын дээди шаң-налдары-биле шаңнаттырган.

Юрий Владимирович Андроповту орнушударын Организаастаар талазы-биле комиссиядан

Чуртка кажымдалды чар-даан дугайында СЭКП ТК-нын, ССРЭ-ниң Дээди Со-ветиниң Президиумунун болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң доктаалыга дүүш-тур 1984 чылдың февраль 14-те, Юрий Владимирович Андроповту орнушудар хун-де Москваның биле 12 ша-минута турда, оон мага-бодун орнушудуп турар ве-де Москвага, эвилелден хоопайларга, үгер-бооларын даашташкынын кылды.

Соосал чок ажалдаар бу-дурелерден ангада, Совет Эвилелиниң бүгү деписе-ринде бүгү будурелдерин болгаш организацияларын ажалын ол-ла үеде беш ми-нута дүргүзүндө соосадар, фабрикаларга, заводдарга, демир-оруктарга, далай бол-гаш кем флотунун суднола-рына, гудондар-биле үш ми-нута дүргүзүндө салот ым-ды.

Эш К. У. ЧЕРНЕНКОНУҢ чугаазы

Эрчим эштер! Төп Комитеттиң кежигү-нериниң мөчээ бедик идегел-ди көргүскөн — ТК-ның Чингине секретарына со-нааны дээш чүректин ханы-зында өөрүп четтирдим. Менээ оонажы турар кан-чаар-даа аажок улуг харым-салганы додуз-биле меде-реп билип тур мен. Кайы хире чутула, кайы хире ой-за нарын ажалды кылдыр апаарын билип тур мен. Идегелди бүзүредир дээш, Юрий Владимирович Андро-повтун амыдыралга чайгы-лыш чокка, кызымаккай-биле боттандырып чорудуп турганы бистин партиянын ол принциналдыг шугунун силерин-биле кады уламчы-лаар дээш бодунун бүгү күжүнүн, билимин, бодум-нун бүгү дүжүлүгүн бээр-инини Төп Комитетке, пар-тияга бүзүредир тур мен.

Организакчы талант, ча-йыннанчак чогадымчы угаан-бодал, теорияга бол-гаш политикага-даа ленин-низмге шыныч чорук, наа чүдүлү чанды көрсөн бол-гаш массаларын үнелгич дүжүлүгүн мөчөөрө мер-кекли, бистин мировоззе-рениске болгаш амыдыра-лымыс хеиринге, бистин моральмыска таарышпас бү-гү чүдүлөр-биле айтпешпи, бодунун эйги-ээлдек болгаш бөдүн чорук — бо бүгү чүдүлөр Юрий Владимирови-чин партияга болгаш улус-ка канчаар-даа аажок улуг аталдары болгаш хүндүт-кедиг болдурган.

Партия анаа ажалдын нарын болгаш харымсалга-лыг чүчүстөктөрүн дагып турган. Юрий Владимирович Андроповтун эн эки поли-тиктиг болгаш кижизиг шы-наларын эн ылангыла СЭКП ТК-ның Чингине се-кретарынын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Пре-зидиумунун Даргазынын ал-бан-хүлээлери-биле тудал-онза чайынаачаа-биле иле-реттинген. Ол бодунун муру-нунда тургустунган соруал-дары бедик харымсалга-биле күөсүдөн дээш бодун камнапас турган.

Амгы чө-чүдө партия-нын бүгү талазы-биле деп-леп чөдүнгөн болгаш реал-исичи-бөттүт угланышкы-

нын — сайзырапгай соци-ализмни болбоазырапгай-жы-дарынче угланышкынын ажалдап кылдыр талазы-биле Төп Комитеттиң, ТК-ның Политбюрозунун коллектив-тиг ажал-чорудулганына Юрий Владимирович боду-нун улуг салышкынын кийрген. Оон удуруталазы-биле болуп эрткен СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.), июнь болгаш декабрь (1983 ч.) Пленумары пар-тиянын болгаш улустуң амыдыралына чутула уе-ча-ла болган. Пленумарын шийтпирлеринде СЭКП-ниң XXVI съездинин политик-тиг шугуну улам-на чога-дып болгаш тодараттырган.

Ю. В. Андропов совет ки-жилерин тургузуучу куш-ажылдыг тайбың байдал-дары хандыра дээш, делег-ей ареназына социализм-ни тургуштырып быжылаар дээш демиселге хой күжүп болгаш энергиязын берип турган.

Партияны ат-адаарынын үнөр дөзү — улуска кызы-гаар чокка бараан болуру-биле, ажылыч чоңарын эрге-ажактарын чазыг чокка илередип, оларын шыныч марксисчи-ленинчи програм-ма-биле чепсегеп билдир-биле бодунун удуртукчу ту-дуржун, бодунун хүндүлүг апааралчы ролюн чедип эл-ганында дээрин Юрий Вла-димирович эки билдир чордаан.

СЭКП-ниң иштиги болгаш даштыкы политиказын шынышкынын, үенин негеле-леринге болгаш байдалына оон дүжүк турарынын бу-дурелдиг бадыткаашкынын болза ол политиказын бүгү улустун экин-биле деткин ту-вары болуп, Партия шийл-алган орун-биле — комму-нисттик тургузуушкунун болгаш «абалынын» орун-биле малай быжыг чоруп турар.

Ылай турган-даа, мындыг бөчү-дөө!

Ылай-даа болза, ол орун-тап чорудурун чутке күөсүл эвээш деп чүвени бистер шүптүзү билдир болгай бис.

Шын эине сорулга-ларын чутке салып билдир-гезе, халын база канды-даа бергелерин ажал эрттишаан, оларын кызымаккай-биле

чедип ап билди керек. Че-дин алдынан чутула хөө-ретпейн, ыңгалза-даа ону бичелтептей, реалисчи ёзу-биле үнелеп көөр керек. Чүгле ынады турш политик-кага частырылгандан, күөс-лөгү чүдүлери херек кылаан-да бар кылдыр хүлөп көөр чоруктан баш удур камга-лаар. Ленинниң чугаалазын ымыкаш, «бистер чогуу чү-нү чедир кылдымыс» база «чүгү чедир кылдымыс» деп чүвени тодаргай көөр ар-ганы бөөр.

Юрий Владимирович Ан-дроповтун бистин партия-нын болгаш күрүненин удур-тулганына үш аэс ажалдаан кончул-ла хоум-ладжык-дыр, эштер. Бистер шүптүзү ону чоктаар апаар бис. Улус ажал-агынын хөгжүлөдирин күчүлүг дүргөдирини кылдырыңе, чуртун 70—80 чылдарын аразында таварышканы бе-регелерин ажал эртөөнчө у-ланган чүлү болгаш күөс-лөшкенин ажалдын кил-тин-тулук эгелеп турган ве-лине ол мөчөөн. Ыңгалза-ла ол кыска үенин ишти-де партиянын кайы хире хой чүдүлери кылды четти-гипкен, кайы хире чаа үр-түлелдиг чүдүлөр амы-дыралга бадытаттынын, практика кымына быжы-латтыгынын бистер шүптү билди бис. Юрий Владимиро-вичиниң удуртулгазы-биле эгелээн ажалды коллектив-тиг күженишкенин-биле үргүлчүлөр болгаш улам-на бөрүнгаа-лаадым — оон тураскаалына төлөтпиг чүдүлү тургузуушкын бол-гаш политикага үргүлчү-лөшкенин хандырамынын эн эки аргазы-дыр.

Уламчыл, үргүлчүлөр дээрсе, анаа эвес, а динг бөттүг ажал-херек-тир. Ын-чанга оон кол-ла утказы ара соосавайн, бурунгаар-тап чорудуру ол бооп турар. Мурунда чедип алдынан бүгү чүдүлөр даянган онг чогадымчы ёзу-биле бай-дып, коммунистерниң, ажал-чы ангыны, бүгү улустун угаан-бодалын, күжүн шийт-пирлеттирмизин айтырыл-гезе, амгы болгаш келер үе-ниң кол айтырылганынче угландырышаан, бурунгаар-

лаар херек. Ол бистерге ды-га хой чүдүлери даанды-рып турар.

Бистин партияның күжү оон чангыс эптинде, марксиз-м-ленинизмге шынызында, шылгаттынан ленинчи прин-циптерге болгаш методтарга удуртупшаан, массаларын чогадымчы иделкейин хөг-жүдеринде база угаарында, оларын идея болгаш органи-зас талазы-биле сырый кат-тыштырып шыдаарында бооп турар. Бистин Төп Комитет, ТК-ның Политбюро, Юрий Владимирович Андропов, ку-руче аппаратынын ажалын сайзырапгайжыдарынын, пар-тияны удуртулганын стилин эконидериниң айтырыл-гыны кайы хире улуг ки-чөөнгейн сөзлү үеде салып турганын билди болгай си-лер, эштер. Оларын бирээ — партия органынын хүлээлелерин күрүнө бол-гаш ажал-агыгй организа-ция сорулгаларында тодар-гай ангылаары, оларын ажалында бот-боттарын на-таптаар чорукту чайладары болуп. Ол дээрсе, политик-тиг укур-дузалыг улуг ай-тырыг болуп. Ажалы-биле чугаалаарга, бо талазы-биле чутула чүдүлөр чедир кыл-дымыс. Советтерини, ми-нистерстволарын, будурул-гелерин ажалдажылаар өргөжөк чутула тускайлап чорун илеретпейн, оларын боттарынын на шийтпирлээр үжүрлүг айтырылганын пар-тия органыныч чүү каар чоруктар тургулаар. Ажал-агыгй удуртукчуларынын оп-туну солчуу практика кал-паларын харымсалга чок бол-дурар. Оон эртсе, мындыг чо-рук политиктиг удуртулга-нын органы болуп партия комитетиниң ролюн кошка-дыр айымды тургузуу бо-луп. Партия комитеттериниң ажал-агынын удуртуру дээр-ге, хамыктын мурунда ажал-агынын чорудуп турар кижилер-биле ажалдаар тааңи ол-дур. Ону кезээде билген турар херек.

Эштер! Бүдүн-чартын ай мурунда, ТК-ның декабрь Пленумунда, чуртун социал-экономиктик хөгжүлөдиринде, херектин байдалында бүгү талазы үнелээшкенин бер-ген болгай бис. Хүдээп

Ажалчынар ортузундан, социалисттик тургузуушкун-нун мурунку одуруундан каар турар сөстү дыңнаары, куш-ажыл кижилери-биле сүмелжир — ол дээрсе бүтүн база коммунист-удур-тукчу бурунунун эн бири чегерлиг хүлээлгезин, иштиги ханы хергелели болуп укур-дур.

Чоңуң инициативаны, харын, эине делгем утпа-биле алырга — ажалдаар

алдынан доктаалда ам-га үеде чедип алдын-ган темпин, соруалдарын херек кырында шийтпирлээр-ринче нинти угуу хөөвэр ар-тырыры, экономиканы пар-тиянын болгаш күрүнениң удуртурунун деңгелин чай-гылыш чок бедидери, эки базымын улам илеп-кейлиг хөгжүдери, оларын туртушуп бодулары чутула деп ооналап демдеглезин. Пленумтун ол айтышкы-нарын чайгылыш чок күөс-дери — бистин дорт хүлээл-гезе.

Бистин бүгү дүжүлүгасын ымычар бадыткап турар: партиянын күжүнүн эн чүгү-ла үдөлгенин массалар-биле оон харылаазы, миллион-миллион ажалыч чоңарын хамалгы иделкейлиг чорук, оларынч бүдүрүлгезе херек-тин, нийтилет амыдыралы-нын айтырылганын эр бө-бүлө көөрү болуп келген, болуп турар болгаш болу-р-да.

Коммунистер партиязы-ның хүлээлгезин — бодунун угланышкынын, бодунун шийтпирлерин, ажалын ха-мыктын мурунда ажалын аныгыткан угаан-бодалы-биле, оон социал-политиктиг бол-гаш ажал талазы-биле аажок улуг билдир чорудурунча үргүлчү шүптүрери болуп. Владимир Ильич Ленин «жылычч кижиниң бодала-рынын дортун, амыдыралга үндөстелтиргенин болгаш тодазын кезээде бедик-биле үнелеп, оон санал-оонаын, болушкуннарын болгаш ки-жилерин үнелээрин ичтөөн-гейлиг дыңнап, эңне үези келген айтырылгара харым-ларын олардан дилеп база тып ап чордаан.

Ажалчынар ортузундан, социалисттик тургузуушкун-нун мурунку одуруундан каар турар сөстү дыңнаары, куш-ажыл кижилери-биле сүмелжир — ол дээрсе бүтүн база коммунист-удур-тукчу бурунунун эн бири чегерлиг хүлээлгезин, иштиги ханы хергелели болуп укур-дур.

Чоңуң инициативаны, харын, эине делгем утпа-биле алырга — ажалдаар

(Тончүзү 2-ги армды).

